

Shakespeare

interpretat de **Adrian
Papahagi**

Regele Ioan
Richard al II-lea

POLIROM
2024

Cuprins

<i>Lămurire preliminară</i>	5
Regele Ioan	11
Richard al II-lea	107
<i>Texte citate</i>	175

Acuzele de uzurpare zboară în toate direcțiile, iar publicul privește năuc, ca la un meci de tenis, ca să vadă în ce jumătate a terenului se va opri mingea. Scena se petrece sub zidurile cetății Angers, ai cărei locuitori, cocoțați pe metereze, sunt la fel de perplecși ca noi. Deși ambii regi se declară stăpânii legitimi ai orașului, cetățenii nu pot decide cine are dreptate și le cer regilor să lase armele să tranșeze situația. E o scenă ironică și delicioasă, de teatru în teatru, prin care Shakespeare își dovedește din nou măiestria. Lăsată să decidă de care parte se află dreptatea, Providența e la fel de nehotărâtă ca spectatorii din sală și cei de pe meterezele din Angers, astfel încât niciuna dintre cele două armate nu o dovedește pe cealaltă, iar impertinenții locuitori ai cetății refuză în continuare să deschidă porțile.

În acest moment, dând dovadă de geniu machiavelic, Bastardul propune ca armatele să-și unească forțele, să asedieze împreună cetatea, urmând să și-o dispute după

ce au învins-o. Însă fiecare machiavel își găsește nașul; contraoferta care vine de pe metereze e ca, în loc să se războiască, regii să facă pace și să încheie o alianță dinastică, prin căsătoria nepoatei lui Ioan, Blanche, cu Delfinul Franței, Louis (Lewis în piesă). Cum au început războiul, regii sunt gata să-l încheie. Ioan cedează teritoriile cerute de regele Franței la începutul piesei, îl numește pe Arthur duce al Britaniei (spre disperarea ambițioasei sale mame, Constance, care-l vedea rege) și pecetluiește mariajul regal.

Un nou eveniment, o nouă ambasadă, aduce o nouă acuză de uzurpare, o nouă trădare, și în cele din urmă o nouă răzgândire regală. Pe Ioan îl ajunge din urmă al doilea conflict: investitura lui Stephen Langton ca arhiepiscop de Canterbury. În fața celor doi regi proaspăt reconciliați, nunțiul papal agită spectrul anatemei. Dacă Ioan nu-l acceptă pe Langton, va fi blestemat și excomunicat; dacă Filip își continuă alianța cu regele aflat sub anatema Bisericii, va avea aceeași soartă. Ca atunci

când fusese sfidat de ambasadorul Chatillon, Ioan reacționează la început cu demnitate belicoasă, leonin ca fratele său Richard:

What earthy name to interrogatories
 Can task¹ the free breath of a sacred king?
 Thou canst not, Cardinal, devise a name
 So slight, unworthy and ridiculous
 To charge me to an answer as the Pope.
 Tell him this tale, and from the mouth of
 England
 Add thus much more, that no **Italian priest**
 Shall **tithe or toll** in our dominions;
 But as we, **under God**, are **supreme head**,
 So, under Him, that great supremacy
 Where we do reign we will alone uphold
 Without th'assistance of a mortal hand.
 So tell the pope, all reverence set apart
 To him and his usurped authority.

(III.1, 147-160)

---

1. Emendare a lui Theobald; în ediția *in folio* din 1623 citim *tast*, pe care editorii moderni îl transcriu cel mai adesea ca *taste* (Honigmann, ed. Arden 2) sau *test* (Lander și Tobin, ed. Arden 3).

Ce nume pământesc îi poate cere
Să se justifice-unui rege sacru?
Păi, Cardinale, să fi vrut și nu
Găseai un nume mai mărunț, mai ne-
Nsemnat și mai ridicol ca al Papei
Care să-mi ceară mie socoteală.
Așa să-i spui și să-i transmiți din partea
Angliei că niciun popă italian
Nu va lua nici zeciuiala, nici
Vreo altă taxă-n țara noastră. Noi,
Sub Dumnezeu, suntem supremul for
La noi în țară și, sub El, noi singuri
Vom governa și niciun muritor
Nu vrem să ne ajute. -Așa să-i spui,
Și fără plecăciuni în fața lui
Și-a autorității ce-o uzurpă¹.

Traducerile omit cuvântul-cheie din ultimul vers (*usurped*), astfel încât am modificat finalul fidelei și cursivei traduceri a lui George Volceanov (superioară celei a lui Dan Botta, aproape ilizibilă din exces

---

1. Trad. Volceanov, p. 247, cu excepția ultimului vers, trad. mea.

de arhaisme). Ioan e acuzat ca uzurpator, însă în egală măsură Filip al Franței și papa Inocențiu încearcă să uzurpe tronul Angliei, dictându-i lui Ioan și impunând mândrei sale insule ba un domn peste cele temporale (Arthur) desemnat la Paris, ba un stăpân peste cele spirituale (Langton) desemnat la Roma. Demnitatea cu care le răspunde Ioan regelui Franței la începutul piesei și nunțiului apostolic acum stârnea cu siguranță simpatii patriotice și protestante publicului elizabetan din anii 1590. De altfel, e ușor să recunoaștem ecoul piesei *The Troublesome Reign* în acest pasaj, în care Ioan vorbește parcă în termenii lui Henric al VIII-lea. Am subliniat sintagmele comune celor două texte:

Tell thy master so from me – and say John of England said it – that never an **Italian priest** of them all shall either have **tithe, toll,** or polling penny out of England; but, as I am king, so will I reign **next under God, supreme head** both over spiritual

and temporal; and he that contradicts me in this, I'll make him hop headless¹.

Spune-i așa stăpânului tău din partea mea – și zi-i că Ioan al Angliei a spus asta – că nicio dată vreun popă italian nu va scoate nici zeciuală, nici taxe, nici vreun ban din dări în Anglia; ci, cât sunt rege, domnesc imediat sub Dumnezeu, căpetenie spirituală și temporală supremă; iar celui care mă înfruntă îi tai căpățâna. (trad. mea)

De data aceasta, Filip al Franței se arată oportunist și-i declară război lui Ioan, după ce abia se împăcaseră. Oportunismul lui Filip e denunțat de regina Eleonora ca tipică „nestatornicie franceză” (*French inconstancy*, III.1, 322). În chip ironic, Constance, întruparea constanței în piesă, care blestemase anterioara sucire a regelui Filip, se bucură acum. Să ascultăm Constanța

---

1. Peele, *The Troublesome Reign...*, Partea I, sc. 5, 77-82, p. 171.